

Kultur / **Bøger**

Saltpølse og sødmælk

KRITIK / 21.03.19

Vibeke Grønfeldts robinsonade om eneboerdrengen, der får navnet Hans, er en knusende god roman, hvor sprogets mislyde klinger krystalklart, mens plottet kryber fremad med lynets hast. Forlaget Virkelig puster nyt liv i læserne med 25 år gammel roman.

Felix Rothstein

Hans Petersen bor alene på en ø, som andre tror er øde. Engang imellem, om sommeren, kommer en båd forbi, og nogle turister spiser frokost på stranden. Andre gange lader kvægdrivere deres kvier græsse, mens de selv tager en lur inden de sejler tilbage. Som helt lille dreng klarede han sig selv i de tilvoksede ruiner blandt ting, som de voksne efterlod, da øen blev rømmet på grund af krigen og et tuberkuloseudbrud. Øen har altid været Hans' hjem. Også da han i ti lange år boede hos menneskene på fastlandet.

I relativ ubemærkedhed genudgav det lille feinschmeckerforlag Virkelig i oktober Vibeke Grønfeldts (f. 1947) roman *Opdagelsen* fra 1993. En diskret, næsten undseeligt designet bog, hvis lysegrå omslag kun prydes af forfatternavn og titel i grafiker Trine Rasks smukke typografi. Omslaget afslører kun det nødvendige og bogen ligger som et ukendt dokument, hvis første sætninger stråler så meget desto mere mystisk mod læseren: »I de

mørke vinternætter brugte han også for halvtreds år siden huset med den bedste madras.« Og længere nede på siden: »Han vågnede af et mareridt, hvor det hele begyndte forfra, og så, at billederne for vinduerne var ved at få ansigter i morgenlyset.« Vibeke Grønfeldt har altid bare været et navn på en bogryg i reolen hos mine forældre, men med *Opdagelsen* står det tindrende klart, at jeg indtil nu er gået glip af en stor, men stille, stemme i dansk litteratur.

Opdagelsen begynder som en udforskning af et velkendt men alligevel vildt og fremmed landskab. Øen, hvor den endnu navnløse hovedperson bevæger sig rundt, virker på de første flimrende sider splittet mellem fortid, fremtid og dystopisk nutid. Mellem halve henvisninger til sygdom og bombefly smelter tiden sammen med beskrivelser af saltpølsens og sødmælkens smag, af blomsterduft og muldlugt. Og mens hovedpersonen opdager sig selv i landskabet, bliver det forladt af alle andre. Gradvist og umærkeligt siver resten af øens menneskeliv bort mellems den lille drengs skarpe sansninger.

“ Opdagelsen er dansk verdenslitteratur og genudgivelsen er min egen overraskende opdagelse af et forfatterskab, der giver løfter om flere store læseoplevelser.

Drengen opdager verden omkring sig, og en dag beslutter han sig for at tage til fastlandet og opsøge menneskene. Han gemmer sig i en kreaturbåd og kommer hurtigt i pleje hos et barnløst ægtepar i en mindre provinsby. Han får navnet Hans og en privilegeret rolle som hersende enebarn hos Dora og Klemmen, plejeforældrene som han kun ser som »lærere.« Fra skildringen af et stille liv i et ubestemmeligt og ensomt landskab glider romanen over i fortælling om eneboerens konfrontation med plejeforældre, skole og samfundsregler. For Hans er ikke som de andre, han afviser deres fællesskab og er fremmedgjort i et samfund i hastig efterkrigsmodernisering: »Den eneste gang de fik ham med til deres skolefest, var ugen før han fyldte tretten år. Han sagde ja uden at tænke nærmere over det, men delte ikke deres ophidselse ved udsigten til øl, cigaretter, kys, berøringer, pigebryster. Han tilfredsstillede dagligt sig selv og behøvede ingen hjælp til det. Han morede sig ikke over de dumme sjofelheder, som de ældre fætre underholdt med, mens de åd pølser. Og han læste avis, da bordene blev slæbt ud og grammofonen stillet op.«

Hans opdager meget og kæmper selv en indædt kamp for ikke selv at blive opdaget, for at kunne forblive skjult selv blandt mennesker. *Opdagelsen* springer i tid og Hans' forskellige aldre væver sig ind i hinanden: den lille dreng, alene på øen, den større dreng, der samler kræfter og erfaring på fastlandet, og den voksne, aldrende mand, der

vender tilbage til sin eremittilværelse i skeptisk selvisolation.

Vibeke Grønfeldt skriver en prunkløs og nøgtern prosa («Han lærte at skære kød og fylde pølser og snakke om penge»), men den er også besværet og forceret, som om selve det at sige noget, at fortælle, er en overvindelse. Sproget er Hans', selvom bogen er fortalt i tredje person, men det er et sprog, som han har tilegnet sig, har været nødt til at tilegne sig, og som kun delvist rummer hans egen forestillingsverden. Sprogets lyde hører til på fastlandet. Ude på øen er han alene med ruinerne, sivskoven, fotografierne og dyrene: »De første mennesker, der færdedes omkring ham på øen, før krigen og før billederne på væggene, hvisker. Han hører deres svage puslen, næsten udvisket, som billedernes brune farve, men han kan stadig ikke se dem, skønt det må være dem, der, før han var to-tre år, viste ham de høje træer omkring kirkegården, gravstenene, saltpølserne, vinduerne, spejlet, og gjorde ham opmærksom på den lille dreng, han var.« I sproget bliver det tydeligt, at Hans hører til i en anden verden, hvor samtalen ikke er med andre mennesker men med naturen, vejret og årstiderne.

På fastlandet hersker en hyklerisk fortællingen om menneskers opvækst og uddannelse, deres bidrag til samfundet og plads som én blandt mange. Og i Hans' afvisning af de andres liv, vokser en civilisationskritik og -skepsis frem i romanen, der på én gang skrøbelig og solid, omsorgsfuld og kynisk handler om »at skelne mellem det rigtige og det forkerte og hver dag overleve med stolthed og menneskeværd i behold,« som Informations litteraturkritiker Erik Skyum-Nielsen sagde i sin pristale da Vibeke Grønfeldt i 1999 fik Kritikerprisen.

Opdagelsen er dansk verdenslitteratur, og Virkeligs genudgivelse er min egen overraskende opdagelse af et forfatterskab, der giver løfter om flere store læseoplevelser.

FAKTA

Vibeke Grønfeldt,
Opdagelsen, Forlaget
Virkelig

